

152

1134985

DEF-100.190

201908264

Dunántúli Tudományos Intézet
P.É.C.S.

~~A Dunántúli
Tudományos Intézet
által üzemeltetett.~~

A

MAGYAR NÉZŐ.

F.

Leitár *1870* / *1949* t.

6651

Leitár C 6650 / 950 t.

T Ū D Ó S J T Á S

Azt mondhatnák némellyek, hogy minek irunk, s, töltyük az időt illy Magyar eszközökkel, mikor semmi hasznánk nintsen, benne júlvan; de gondolly uk meg, hogy a Magyar nyelv, Nemzetiünknek tulajdona, miért lenne hát egy Magyar haszontalan, ki Hazájának javát ékefti! Miért ne lenne egy Nemzetnek haszna abban; ha Anya nyelvén tudományok iratnak, a maga Fiaitól? Ha nagyob haszon, ditsőség Országunknak örvenyét tanulni, légyen: a dolog-nagy, meg engedem, hanem ved fel hogy van is reá Magyar elég. Hiba, vagy tsuda é már, ha ezer Törvény tanuló Magyar közt ki mind Deákul ir Magyar Országba mellynek okát sem tudja, egy-ismét olyan akad, ki nemzetének nyelvén

ir-

irjon s' okoskodjon? Ezer Deák irót-könnyen találhatz egy Magyar íróra. Miért tartanánk mindnyájan köteletségnek Nemzetiünk nyelvének el felejtését?

Engedjete meg hát Magyarok egy szót ott-Magyarul irni, a bol Deákot száz ezeret irtatok, Mert ha-ale irt Magyar szókat, a le irt Deák szókkal öszve teszük, Országunkban, jut egy Magyarra mind enkor száz ezer Deák szó. E'mellet látod hogy Magyarul is tsak adtak nevet a dolognak, és lehet rajta irni, beszélni.



Közelittsünk hát a várt időkhöz's kezgyük
 el a Magyar tsillagból is e Világnak szinét nézni. Mennyünk fel az emberi emlék ezeten, a Nemzeteknek eredekek felé Látsuk mit tfináltak indulata iúk, okoskodásaink, a Földnek golyobiffán, mellyen pezsegünk-

Valami a Természetnek testéből jön, egymint, étel, ital, álom, szaporodás a-mind meg marad örökös szükségnek közöttünk, de ellenben, valamit elme, okoskodás szül, mind múlik változik, megént újra-terem. Soha az emberi okoskodás, erőkszakofab, tsudállatosab és hatalmasab munkát nem követet el-mint a Hit, Vallás dolgába. Eleitök fogva úgy láttzik, hogy a gondolkodó ha landóknak, Vallás nélkül élni lehetetlen volt Erzették azt meggyözhethetlen képpen magokban, hogy a nélkül nem lehetnek, de azt nem tselekedhették hogy abba ne változanak
Az emberek kezdetbe mingyár menyörgést
 Val-



Villámlást, Zivatart, ejjet, napot, hideget, meleget tapasztalván, mellyek rajtok kívül vezéreltettek fel indultak valamely hatalmat magokban érezni, képzelni, és gondolni. E Hatalomnak, Birónak ofztán tisztelet, ajáudék-kelletett hogy menkövevel, jég elsőjével ne verjék, hanem algyék Az emberek egymast, arrannyal. ezüstel, marhákkal engedztelték tehát a nagy Bironak is olyan dolgokat kellett adni, hogy ne haragudjon; esöt, meleget annak idejébe adjon Azonkívül igazság, gonofság tapasztaltattak, melly tselekedeteknek kut fejét kellett keresni. A roz, ördög részre, a jó pedig, Isten számára rendeltettek. el Ki ki jónak gondolta az Iltent, azon sok-jónál fogva, mellyel élhetet a Világba.

Ha egészségevölt, bö termése, nyavaly ajából fel éledt, szélveszekbül ki szabadult, azt montá: a jó Isten meg áldott, meg szabadított; Ellenben ha tolvajok, gyilkosok puszították; Ezeket a roz lélek vezetí úgy mondtak.

E Tudomány Persiába ember emlékezetitül fogva fen van. ök részekre az olyan Könyvet, mellyet mi Bibliának nevezünk Jzaddernek hívták. E Könybe tanította nekik



Zoroastes, hogy Oromáz a jó Isten Világoffagot Setetséget Teremtett, úgy osztán az *Arimán* nevü rosz lélek a setettségből lett. Tsudálkozhatz ha meg gondolod, hogy ez a Vallás még elnem töröltetett a Persiai Mahumedamusok alatt egészlen. Géberiták vannak ma is, kik a *Zoroastes* hitit valyák azon részeke a Jegyezd meg, hogy a Persák nem állítottak régen semmit a templomokról, vélvén hogv a jó Istennek igaz tiszteleti, a nélkül meg lehet, Hasonlók voltak e-részben az Angliai Kvakerekhez, Kik Templomok, Papok nekül élnek, senkit nem kendeznek, Uraznak, semnem Keresztelkednek.

Az Indiai nemzetek a meddig az ember emlékezet fel mehet köztök, egy örök valóságott állítottak, ki e Világot Teremtette. Valamelly bódog lelkeket is szült, kik magoktól el vetemedvén tölle el verettek; hitték, hogy kezdetben a Föld munka nélkül termet olajjal, tejjel, mézzel folyt, de az emberek bódog forsokkal vizfsza élvén, az el vert rosz lelkeknek hatalmába estek, kiket tsak ugyan egy *Visztun* nevü Isten, emberi formában a Földre alá szálván, a gonolz Lelkeknek rabfágából meg szabadított. E tudományba a Bibliájokat *Vedamnak*. Papjaikat

Bra-



Braminoknak nevezték, kik köztök hatalmasok voltak. Most India már három féle fő vallásra oszott, mellyek közzül a *Banieniták* az ördögnek is olyan tiszteletett adnak, mint Isteneknek, egyiknek azért ne ártson, máfiknak hogy álgyon.

Tudod ezeken kívül, hogy Egyiptom kezdetbe *Oziriszt* imádtá. A Fenitziaiak *Biblosba* *Vénusnak* áldoztak, *Adonist*, *Tamuzot* tisztelték. *Sankoniaton* Fenitziai író, ki *Jósué* idejébe mint egy élt, írja-hasonlóul, hogy az emberi nemzett, egy első emberről és *Alfszonyról* szaporodott. A *Káldeusok* *Délus* nevezett alatt a napot, *Nébó* név alatt pedig a Hódót imádták. A Görögöknek tudod mennyi Isteneik voltak. A szithákról nem tudunk egyebet, hanem hogy régen egy helyről másra vándoroltak, vadásztak, hadakoztak, győzedelmeskedtek *Mársnak* imádkoztak, s mindég szabadon éltek.

Látod hogy régen egész Földünknek nemzetei, népei, mind szüntelen keresték e Világnak atytyát kit magokba éreztek, és jó igyekezetek által, mind bálványozásra hanyatlottak, Először az okofok tsak példázolták a Világ Teremtőjét, de osztán a példákat

A 4



dákat, képeket, valóságoknak vették a tudatlanok, mivel azokat látták, de a Teremtőt nem,

Erigy most keresd fel a régi Görög Fenitziái, Egyiptomi, Persiai, Káldeai, Indiai Jsteneket, majd meg leled azok lelyet Mahomednek maradékát, más-több nemü bálványozásba merült emberekkel. Látod a Vilagnak ifzonyu történetei, es azon Zavar háborúji, mellyek magokra szoktak viszfza forogni, az egeknek örök munkájok szerint, világunknak nagyobb részébe régi-bálványozását el temetvén, újabbakba sifjesztet. Az emberi elméknek, indúlatoknak szüntelen való hánkódások, a nagy dolgoknak egybe kavarodások mellyek a repülő időktől ragattatnak szüntelen temetik egy felöl emberi nemünknek törvé yeit szokárait, erköltseit, vallásait ujj ujj formára élelftvén azokat más részei számukra: így lett forfünk, a viszontagfagok alá rekefztve.

Ha a Pogányságot, Vallásának külöbfegeibe meg tekinted, örüj most látván ke-reifztyénségünket a bálványozástól meg szabadúlnak-lenni úgy de, a külöb külöbfeleségek meg vannak benne? hány részre nem vagyunk el ofzolva, szakadva, melly részek egy-



egymástól feletébb külöböztetik magokat, olly külöbséggel, melly idvefség, és karhózat-alat fekszik kinel, kinél, tsak nem.

Nézd meg az Ó Testamentomba Istenünk akarattját; tiszteletit véres áldozatokkal kellett a sídóknak követni, hová vitt bennünket ugyan azon Istennek akarattja az Új Testamentom által, kimár-ma tsak Léleekben és igasságban tiszteletit. Valyon nem ezen Isten határozza é meg, a Pogányoknak Sorfokatis? Ki magyarázhatná meg az iten Lelkének erejét, titkát, ki emberi teremtéseit annyi féle egymástól külöböző hiteknek valásával tészti a-maga örök ditsöfségének tsudálatos, rettenetes, és hatalmas élő észközeive!

A Vallással térítés jár, mellynek mindenféle észközei voltak, verés, égetés, ígérret, ajándék, ijjesztés, szerelem, egyszóval, vallamelly eszközök, 's dolgok, az emberi erköltson, vagy gyengeségen munkálódhatnak, mind gyakorlásba vétettek már, idő, s alkalmatofság szerint a térítésre.

Constántinus Római Tsásfár, meg tér-tsu-dával. Maxentius ellen táborba szálvan, egy



kerefst jelenik meg fellelte illy irással: *E-jel által győzől*, Igylész kerefsztyén a negyedik száznak elein-jegyezd meg, hogy a tsudáknak természeteket bizonyosan nem lehet meg határozni, mert Kristuss Mennybe meneteli után is voltak számtalanul, ma sem tudod, ha el szüntek é, vagy nem, csak azt tapasztoljuk hogy mentül idébb idébb jöttünk az időbe tudományba, annál inkább fogytak a tsudák mellyekről *Luther, Calvinus* tellyességgel le mondottak.

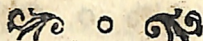
Clovis a Frantzia birodalomnak alkotója 496 ba a *Burgoniai Hertzeg* hűgát *Cótil-dát* ki kerefsztyén volt, Feleségének tartván, általa meg térítetik. Oda adták akkor látod Pogány Fejedelemnek a kerefsztyén Leánt; hól vagynak már e szókástól? Oda adnák é most Hertzeg *Afszfonyainkat* a török szultánnak ha kérné, Az *Afszfonyok* eleitől fogva a kerefstétségnek nagy szolgálatokat tettek, noha soha nem Papoltak. Lengyel Országba *Iogellonus Litvaniai Hertzeg*, a Magyar király nagy *Lajos* leányáért *Hedvikert* a tizen negyedik százba kerefsztyénné lesz. *Meskó* Lengyel Fejedelem a tizedik százba hasonlól meg tért. *Dániába Erik* hertzeg a 9dik százba lesz kerefstzénne. *Volodomir Muszkóviai Hertzeg*, a napkeleti Tsászárnak Hű-



Hűgát el vévén, érte a tizedik százba meg kerefstelkedik: ennek is oda adták a Császár hűgát. Igy tapasztolod, hogy a kerefsztyéuek *Pogány Fejedelmekhez*, vallásokat, Hitekét *Afszfonyaikkal* küldötték.

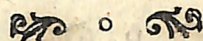
Láttál már két féle térítésnek nemét, lát harmadikát-is. Nagy károly Tsásfár a nyóltzadik százba - a meg győzetett *Saxokat* addig öli, vágja, égeti, puszttitya, mig végre a kerefsztyén Hitet közöttök sok párt ütések után fel nem állitya.

Nézd a negyedik módot melly térít: A negyedik száznak végi felé tudod *Julianus* Tsásfár, *Constantinusnak* kerefsztyénségét meg tagadta, Pogánynya lett, 's seregei is véle együtt meg hál, — *Jovianus* Tsásfárra választatik, ki fel kiált: hogy Tsásfár nem lesz mig a *Hadi seregek mindnyáján a kerefsztyén-Hit* nem állanak! az egész armada fel szól: *Igen is reá állunk, kerefsztyéneknek parantsoly nem kérdezték mint kellyen hinni.* - *Jovianus* kerefsztyén volt, s'ök is azok lettek. Ezt is láttad; de van még hátra: Tudod a *Jésuiták*, be menven *Paragváiba*, a vad embereket miként térítették: ha betegek voltak köztök gyógyították őket; élelmeket keresték vélek együtt;



a Földnek mivéléséhez, Terméséhez, bizonyos hasznához szoktatták életeket. Ezek mind jó tétemenyek-voltak, mellyeket azok a vadak, hamarabb meg foghattak mint a szent Haromságnak titkát; és el fogatták Jóltevőiknek hitüket.

Van még ezeken kívül a térítésre egy mód, melly csak tanításból áll, és minden Hitbe, Valásba lehet fogonattya. *Zoroastes*, *Konfutarius*, sem gazdagítottak, sem ijjesztettek senkit, sem házalítottak, csak beszéltek okoskodtak, melly móddal egyik *Persianak*, másik *Kínának* Hitet ad. Ezek látod tsupa józan okoskodással szereznek magoknak tanítványokat. *Mahomed* ellenben fegyverrel, tüzzel, még több követőt tsinál magának. Nézz széjjel már egy kevésbé, a Hitnek dolgába e föld szinén, és emlékezz meg arról mit felytyebb mondottam, hogy soha nem volt még a Világon olly eszközök által fel állított Hit, Vallás, bár hejes, helytelen, Mennyei, vagy földi lett legyenis az, hogy idővel, alkalmatossággal változásba ne jött volna: tudniillik melyben emberek ne támadtak volna, Kik véle ellenkezésbe jöttek. Mindjárt *Conflantinus* alatt meg szakadtak a *Donatisták* *Arius* tudod nem akarta meg esmérni a *Krisztus*



Istenségét-Romaba *Nicébe*, el kellet azonnal a *Conciliumokat* kezdeni - Nézzed a *Nikoleitákat* *Nazarenusokat* *Simon Magust*, *Baszlidest*, *Karpocratest*, kik a *Krisztus Istenségét*, szent Haromságót tagadták. Nézd az *Adamitákat*, Nézd a *Novatanusokat*, a *Dónatistákat*, *Meletianusokat* *Nesztorianusokat* Nem-győződ ezeket számlálni. Jöjj alabb osztán, meg látod az ujj időkbe is, hogy *Scotus*, *Erigenes*, *Berengarius*, a tizenegyedik százba olly formán kezdenek vélekedni, mint a tizenhatodikba *Luther*, *Kalvinus* 's előttök *Hufszus*, *Zvinglius* okoskodtak.

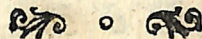
Minden féle Vallásnak, e szerint támadtak külömbiségei, a Pogányok közt is; mert mindenütt akadtak magyarázok. Láttad fellyeb, hogy *Indiaba* négy féle vallásra szakadt a Pogányság. *Mahomedbe* Az *Ali* és *Omár* követői egymást hálálba gyűlölik, noha mind két rész *Mahumedet* tiszteli; de a magyarázat haborgattya őket. *Kínais*, három nagy Vallásra szakadt, mellyek egymással ellenkeznek ezeken kívül mindenféle bálványozás babonázásba élő Népek vannak benne.

Látod é már a Vallásoknak háboruit, ah! szerentséfsék azok, kik az Igaságra egyedül vezéreltettek Istentül!

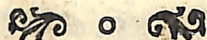


Gyere vizsgálja még bújosni a földnek lármás szinén; keressünk rejtta ha lehet olyan-nemzetet kettők, mellynek ugyan azon szokásai, erköltszei, és törvényei vólnának. Ennek fel találhatalságán még netsudálkozz mert többet látunk há mondom, hogy nintsen e-világon olyan nemzet, mellynek magába is szokásai, Törvényei, száz esztendeig egy húzomba, minden részeiben változás nélkül maradtak vólna. Akar melylyik nemzetet ved fel külön; akarmillyen Hitbe, s'meny-alá viselt dolgain a-meddig néked tettik, rapasztalni fogod a változást. El hittedheted akkor magaddal, hogy minden Nemzet a szerint változott a-maga dolgaiban, vagy sebefsebben, vagy lassabban a-mint törvéntei magokat elől adták.

Tekintsd meg a Magyar Nemzetett, Árpád alatt nyállal hadakozott, Mársnak imátkozot, Ló húst evett. Szent István alatt szent Oltár előtt térdepel, posztót vesél inkább-s Törvényt ir-börre. Nézd meg Törvény Könyvét kezdetibe, és útyába, fogod tapasztalni a változásokat, idő, alka Imatoltság szerint. Szent István el kezdi a Törvényt iratni, melly az Uralkodasa alatt való nemefiséget, a rablágtól örökre fel szabaditya. Reqdes



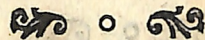
des hogy e-királynak idejébe, az Isteni szolgálatot, bütöt, jonneplést is, mind Ország törvényeivé tették, melly dolgokba most, tsak a szent széktől, szoktak parantfolatok adtatni, A Boszorkányokat mond, kik bámuba bolmi mestersegeket tsínalnak, a Püskökök büntessék noha ezekről Mos 11dik könyvének XXII dik Részének 18 Versében ezt mondja A Varásló és-szemfény vesztő Afzszonyi állatokat ne badjad élni. Kálmán Magyar Kiraly, ki azzá Püspökbül tétetett, a Boszorkányokról ilyen törvenyt tézen: *De strigis vero, quæ non sunt, nulla questio fiat.* Azonba a-mi Atyáinknak kidejébe, a Vén Afzszonyokat égették. Gyilkosság, tolvajlás mind tsak pénzel büntettetett. Móses hasonlólól a szolgáknak meg ölettetések, hetmintz ezüst pénzel büntette, az Urak véérért pedig, annyit kellett fizetni a mennyit a Hólnak maradéka kért, 11. Kön. XXI. R. 30. 32. A Tolvajt régen agattyák, noha Móses öt ökörnek fizetésével, parantfolta, egy ökör lopásnak büntetéset. *ha az Orvot mond a Háznak, meg árszába kapják balálra ne ieltessék XXII. 2 Vers.* Elföben mi-is tsak pénzel büntettünk; de hogy osztán nagyon szaporodtak's, a lopásbül fizethettek, tsak öldöfni kellett őket, Szent László idejében szokásban vólt, hogy



a Sidó keresztyén Afzszonyt vegyen magának Felelőgül, mert erül Törvény tétett hogy ha az olyan Afzszonyok mond ki kapbanak a Sidó mellől, szabadok lehetnek. De *furtu Clericorum-is van említés Laszlo alatt. A felelőgeket is el lopták akkor, mert Kálmán azt mondja Raptus mulierum Episcopus dijudicet. Vigyáz, és a-mint hordom a dolgokat elöl, mérjed-öket mindég mai állapotunkhoz szokásunkhoz, erkölsünkhöz, hogy Láfd a mezeféget-*

András, kit Jerusaleminek hivnak, reá emlékezik sz: Istvánra ki azt irta, hogy soha Magyar kiraly Magyar fő embereket, Jobbágyfágra ne hozbasson; mert hogy tészed ki ezeket a deák szókat másképpen magyarul: *illi tibi fili mi sint Patres & fratres, ex his neminem in Servitutem redigas: illi tibi militent sed non serviant*

Erre emlékezik mondom András 's, olyan törvényt hoz, hogy há ő, vagy maradéka, törvénnyel nem egyező módon parantfolna, tehát, lehetten párt ütésnek büne nélkül ellene fegyvert fogni XXXI. Art. *quod si vero nos vel aliquis successorum Sat. Tudod azonban, hogy mikor Leopoldus I-ső Jofeset Magyar Orfági királynak koronáztatta, quod*



quod si vero nos sat. a törvényből ki hagyatott, hogy ara ne esküdjön, nem is esküdt, noha Tököli, vagy Tekeli eleget kiabált Török és Lengyel Ország széliről, nem mervén Pofonba jönni voxolni. Albert Király így-végez. Possessiones, Incolis pro servitiis. & non pecuniis donentur 26. tzičkely, Ehez járul a szilágyi Mihály Rákofrul tett törvénye hol mondja: Singulis annis fiet Dieta in Pest. 13. tzičkely Második Mátyás alatt azt — írja az Ország: Ut Majestas sua Regèa, in Regno habitet. 28. tzičk. Cause jurium possessionariorum, qualiter in quatuor Octavis terminentur 19 tzičkelye a Matyos Kiraly törvény-einek. be kár hogy e tzičkelyt olyan ritkán olvassuk már a Hazába.

Excommunicantes, vel interdictum indebite pro Decimis ponentes, coram Rége convenient Uladislavus parantfol így, törvénye 23 tzičkelyébe: értfd meg jól mit rendelt, és mi okon. Lajos azt mondja: Lutherani (a) sat. 4 tzičk. Jegyezd meg hogy e Királynak az Ország törvény szerint mondja: Rex auctoritate sua Regia utatur. Religio ad pristinam normam redigenda, & hærefes undique tollendas Ferdinand 5 tzičkely. Azonban nézd meg második

B

Ru-

(a) comburantur.



Rudolfus, és Mátyás Hertzeg alatt hol-igy be-
szeltek Ijő tzik. *Quantum inaque ad negotium
religionis adinet sat.* meg látod az egy másba
való utközefeket. *Leopoldus* alatt olvasd, a
25 dik tzikkelyt. *De libero religionis exercitio,*
azután nézz széllyel az Országba. tapasztol-
ni fogod, hogy e földön mindent a hatalom,
és idő visznek végbe. *Törvény* vólt hogy a,
Fejedelem, a *Törvény Táblánál* szeket üllön-
Hadat, bekefféget az *Orszaggal* együt *isinal*
lyon sat. & Palatinus primam vocem semper hu-
beat. Ezek a tzikkelyek, mig-idő járt reájok
valófágba éltek, és még most is fokszamá
nélkül valókkal együt ollyakkal mint magok
szintén úgy helyet foglalnak az Ország Köny-
vébe. Igy tapasztolod, minden nemzetnek
törvényeit, idővel nevékedéffel, vagy fogyá-
fal változni. Igy van a szokáffokkal is

Mire mentünk ezekbe. Ez előtt tsim-
bókot, most haj por tornyot viselünk fejün-
kön, buzogány helyet, halhej bül tsinált pál-
tzákkal verjük labúnk szarát. Aszszonyaink
kurta szoknya helyett tafota ponyvákat húz-
nak magok után, és a vánkosokat nem alájok
hanem fejekre tézik, fel törnyozván Fejkö-
tőjüket. Régen kordovánt, most selyem
tsizmát viselnek. Azt gondolnád, hogy már
mai



mai Világunk ezek miatt a reginél roszszabb
Ne hid ezt soha, inkább vézsem ha aszszonyaink egész Ágyaikat Fejekre-rakják, és
Ifiaink derekainkhoz hasonló va-tagfágú ha-
jakat hurtzólnak, mint hazánkba a véren-
gezéit, rablást, égetést, vadfágot lássam. Az
ollyan apró hivalkodások, tsak nevettséget
szoktak szülni s abba arúllják el az emberek-
nek Fiait, hogy haszontalan állatok, gyer-
mekesek; de a vad erköltkök ölnek, puszti-
tanak. Ha meg határozottatott dolog felölünk
hogy hiba nélkül soha femininémü forsba ne
elheslünk, és így két rosz közt valasztanunk
kell, Inkább-légyünk gyermekesek, néha hi-
válnodók, mint kegyetlenek, és verengezők
Azt mondod; úgy de az illyen piperéskedé-
sek. furtfaságok el vesztik a nemzetet! héj-
barátom, hát a verekedés nem vézti el még
jobban! Róma mindég vért ontor, ölt, 's el
vezet azért. Békeffégre vónánk mi Teremt-
ve, pedig a-melly nemzet bekeffégbe ti, an-
nak kell apro haszontalanlágokkal, játékokkal
magát mulatni. Azonba olvas is, és meg sze-
lédül. Ne hidjed külömben, hogy egy sze-
lid tudós nemzet, mellynek Ifiai nyakokon
lepedőket tekergetnek öszve, s Aszszonyaik
szagos vizekbe fürödnek, vitéz is ne lehet-
ne. Miért tudot a Frantzia nemzet XIV,



Lajos alatt, egész Európával olly ditsőffé-
gesen verekedni a felől, hogy télen által,
Molier Komediaiát Párisba nevette, és *Versail-
ba* bütyörészet?

Minden nemzetnek változva kell a ma-
ga Tzéljára vonattatni, s ugyan ezen okból
soha nem volt Nemzet, nem is léz, melly
magába a változafokat fel függeszthette. Egy
nemzet sem ragad régi szokásaikoz, olly na-
gy meg átalkodatlággal mint a Sido; de az-
ert mennyire vannah még is a hajdani Sík
doktol? Noha ök Törvényeikbe 's életen
régi modjába, minden egyéb nemzetek fe-
lett meg maradtak, a mennyre tfák lehetett.
Törvényeinkből úgy tapasztolom, hogy nekik-
az előtt voltak keresztyén Afzszony ágyafz-
saik, vagy Feleségeik, mi-modon lehetet-éz?
igy haborgottam magamban, és vegre okára
reá akadtam, birak Kényv. III Refz. 3. 4.
5. 6. Versékbe, honnan ki tettzik hogy ré-
gen, a Sidóknak szabad volt Pogányokkal
házafodni, ök tehát minket is azoknak vé-
vén O — Testamentom szerint, mellyet követ-
nek, e-dologba el igazították magokat, mert
a fenn nevezett versek így folynak: *Lakának
annakokáért az Izráél Fiai, a Kaneneusoknak
Hitteusnak, Emoreusnak, Perizeusnak, Hiveus-
nak*



*nak és Jebuseus nak közötte; és vevék azoknak
Leányi magoknak feleségül, és az ö Leányikat,
addák azoknak Fiainak Igy ök minket Jebus-
eusoknak Hitteusoknak tartván, el vették Le-
ányainkat Feleségül. Ezek nállok is osztán
meg tiltattak*

Tfak a nevezetből mennyi változás-nem
esett a Sidok közt, nem hívják már nagyobb
részen úgy magokat, mint régen. Tudod úgy
is; millyen nehéz nevü Feriak voltak régen
az *Izraelbe*, most töbnyire tfak *Börekeknek,
Iszikeknek Mófeseknek, Abrahamoknak, Jako-
boknak, 's Katzóganoknak* miknek hivattatnak
Ugy de há szent David Idejé ben olvasod
az ö Hadnagyainak neveket, kikel beszél
Sam II Konyv. 23. *Rízfá* nem tfak-ilyen ne-
veket hallasz. 24. 25. 26. 27. s több ver-
fekbe. *Elebanan Betlemi Dádónak Fia. Samma
Eliha, Hira, Tbecoa, Ikkós, Abiezer, Hü-
fatb, Maharai, Babana, Abialbon, Abasbai-
nak Fia fat.* Láthat e-ma Valaki sidókat ilyen
neveken? Hol-vannak ezenkívül az ólrári ál-
dozatok, 's Mófesnek annyi véghetetlen ren-
delesei? Látod alig tarthattak meg valamit
egyebet, a sinagógába való visitátnál, lúd
húsnál, hal bélnél, mellyekre hameg ették,
Kófert ízznak s azután mormolnak, darálnak



palyinkát főznek, vagy nyúl bőrökkel falukra indulnak. Nezd - mi lett *Jerusalemnek* hatalmas Fiaiból, kik hajdan a veres tengeren száraz lábbal jártak által, Városokat porrá kürtöltek, s a *Sinai* hegy alatt e Világ nagy Urától Törvényt vettek.

Ilyen összeviszfafágot tett a mindenható a nemzeteknek szokásaiba, Törvényeibe, mellyek Zavarognak, változnak 's új erkölcsöket szülnék ha már ezekbe széllyél uéztél halandó társaid között, gyere tovább 's álluk az emberi nemzetnek-nyugodalmát, haboruát a Földnek golyóbillán, hová helyeztetett, - nézzük nálla a békefféget.

Mivel e Földnek színén az Egyiptomiak tartatnak legrégibb nemzetnek, vessük ide szemünket, Hallottad *Seso Stris* Királyról, hogy Indiákat dulta, hódoltatta, a színakkal ükőzött *Tráciát Colchidest* el foglalta, 's, magát győzött Kiralyokkal húzatta szekerébe. Hallottad hogy a *Persiai* uralkodó *Kambises* Egyiptomra rohant, vérrel el foglata. Pártot ütnek az Egyiptomiak, 's, ujj Királytválasztanak, Azonban *Artaxerxes Neftanëbus* az Egyiptziai uralkodót meg veri, 's, Országát jáрма alá húzza, *Cirus* tudod fel dulta volt a

ver-



világnak egyrészt, 's, meg hadja a *Persiai* uralkodást, mellynek Nagy fándor neki eskü, 's, öszve töri. Az *Assiriai* Birodalom fegyverrel, verrel, *Arbatzes* vitézfége, 's, párt ütése által, három Birodalmakra szakadt. Ezeket *Cirus* el nyelte, az ő Birodalmát pedig *Sandor* törölte el. A Görögök, vagy magok közt, vagy a Persákkal ontották szüntelen véreket, melly mesterléget még *Amfition* alatt 's, előtte kezdtek. *Marathon Termofiles* juthatnak eszedbe, hol annyi vér omlott, *Pláteát salaminát* ezekhez végyed, ugy a *Peloponnesusi* veszedelmeket is. Végre ezeket. *Macedonia* mind el nyelte e Világgal együt. Nézd egyetlen egy ember, lántzra tette e Világot, 's, jármába fogta a fegyverével fel dült véres emberi nemet. Ez a hires puszító *Babilionba* elvész, el hadja e Világot, úgy, mint a füstölgő úfzköt, mellynek egyik oldalába fogyverét döfte, a másik részének pedig tüzet vetett. Tölle elmaradt Vezérei öszve állanak; meg öfztyák magok közt predájokat, mellyen nem egzezhetnek, 's, újra szaggatni kezdik. Allig tsendesedhetnek meg uralkodásaikba, *Róma* e Világnak koronája, és oitora fel emeli-magát. *Romulus*tól fogva e Városnak lakosi, míg Pogány isteneket imádtak, *Numa Pompilius* bckelléges uralkodását

B 4



dását ki vévén, a föld három részének minden lakosaival, meg szűnés nélkül verengszik, egész le verettetéséig. Scipiók el törlik Kártágot. Pompeius, Cefár, Marius, Silla, Octavius, Antonius. be borították a földnek golyóbissát tüzzel, vérrel. Így a Római Birodalom alatt, e Világot, hol nagyobb, hol kisebb tüzzel látod égni szüntelen. Mifsoda részeken lehet nyugalom, békéffég?

Constantinus ke-sztyénné lesz, de a Világ nem szűnik meg azért vértontani, mind addig, míg a kegyetlen népek, kik Rómára rohantak, az egész birodalmat le nem dűtötték. A Herulosók Fejedelme Olováker öli el Augustust a napnyugoti Tsászári széken az ötödik százba. Volt é ezen kívül, Teodósius-tól, Arcadiustól fogva, valaha napra keleti Tsászárság, Mahomet másodikig vér ontás nélkül, egyébkor, hanem ha, néha pihent.

Nagy Károly a nyolctzadik százba, nem Vér ontással állította é fel a Tsászárságot, melyet a vad népek szüntelen szaggattak? Voltak é az ő Maradéki is Vér ontás nélkül? Néki indult ősztan Europa, mikor nyugodni kellett 's, Ichetet volna Ásiának, hogy Jerusalemet a Töröktől el vegye, öszve keveredik a Föld-



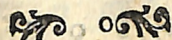
Földnek e-két része, 's, puszította magát. Jusson eszedbe, hogy már a Világ Cirusnak Sefostisnak Nagy Sándornak Romának négy ízben volt predája, kik testét szgyatták, Ezéken kívül még pusztitattott többektől is. Atilla bika hegyeltől fogva a Pannonia egekig égette, predálta a földet. kint fel fo gattyák a Tártárok; Ezenkívül szaladin Gengiskán, Támur, azt követik el a Világnak - két részébe - amit Atillá el követett Európába. Vessd ezekhez Bajazetet, Mahometet. Azomban Amerikát meg lelik, 's, oda is tüzet, fegyvert visznek. Így égni látod e Világnak négy részit, mely közönségés vérontás, tűz, és veszedelem, Európába kivált, csak nem a-mi időnkig tart szüntelen, hol most is, újra gyűladsanak.

Ha láttad már a közönséges veszedelme ket, és vér ontásokat, ne felejtse el, hogy ezek mellett, az apró nézeteknek, Hazáknak külön külön még volt haborujok miudég a magok részekre, melyek nem éppen a Világnak nagy piatán forgottak. Mikor az ember nagyokat-látt, el szokta felejtetni a kistsinyeket. Nagy volt a vér ontás tudod, Isfus Vároffánál, hol Darius Nagy Sándor ellen száz ezer-embert-vezített. Ennyit öletett meg Atilla is a Catalaunomi térségeken, hol szerent.



rentsfetlen volt. *Kamianal, Hannibal, Emilius Fabius* idejekben, el nyelte Rómának szinét, melyet *Brennus*, a *Góluok Feljedelme*, ő előtte fel égetett s predált volt. *Tessaliaban Farsal* mezején láttad *Pompejust, Cefart*, e Világnak két részre szakadt erejét, egybe ütni 's, az emberi nemzetnek vérit ki ontani *Nezted Mabumetet, Gengiskannal, Otrax Városfánál*, hol, egy részről hét száz ezer, más részről négy száz ezer *Férjü-hartzolt*; a kisebb rész *Mabumeté* volt, s, le verettetet. Tudod *Antonius, Aetavius Actiumon Epirusba*, mifsóda ülközetett tettek veszedkévén e Világnak osztálya felett. Ezek voltak, kik az emberi nemzetnek élő ereiben mélyet vágtak, s, ábbúl, vér özönöket batsátottak, őket tekintvén, a többi hartz és öles, mint egy el múlni láttatnak szemedelőtt. De gondold meg, hogy egy nemzetnek szintén olly nag veszedelmei lehetnek részről. A nagyokat nézvén-ne felejtse el az aprókat, mellyek a földnek szinét mindenüt be borítván, eppen olly tekintetes veszedelmeket szenvedhetnek mint a Romajak.

Akár mellyik nemzetnek olvasd külön külön történetei, és viselt dolgait, nem látz benne egyebet a Vér ontátnak szomorú króalatt,



nikájánál Végy példát a Magyarról, mellyne foisa minden nemzeté volt. Szent Iltván alatt, a Somogyi fejedelemmel *Kupaval* az Erdelyivel *Gyulaval* belső haborúmiatt kellett vért ontani; mert nem tsak kívülről támad a nemzeteknek veszedelmek, hanem belőlről is. Nézd osztán *Andras Salomon, Laszló Béla* alatt, hogy szaggattya az Ország magát, és másoktól is mint izaggattatik. *IVdik Béla* idejében a *Tatár*, emberből baromból ki seprí a Hazát mellyet úgy hágy, mint a füstölő perje szerüt, hová tüzett vetettek. *Sigmund* alatt tudod — *Nicapolisnal* el veszet ez Ország ereje, szive, mellyet *Bajazet* megölt. *Varánál* hasonlóúl vész a nemzet, honnan a nagy *Hunyadinak* el kellett szaladni. *Lajos* alatt is úgy járt a *Mabatson*. Ezekén kívül tudod, hogy *Zapolya, Ferdinandus* alatt, a *Török Balát* tartott Budán, melly nemzet *Tekeli* idejébe is szintén úgy birta a nemzetet; egy felől, a magunk gyakorta meg szorult rendeletlen népe puztították a Hazát, melly emlekezetre is iszonyú nyomorúság addig fojtogatta igy nemzetünket, mig a halhatatlan emlekezeti *Vdik Lotaringus Károly*, több olly *Hertzegekkel*. Hazánknak szolgálatyokat, a *Török* ellen meg nem tették, melly időkbe *Leopöldus Tsaszár* is élt, s-úraikodot.

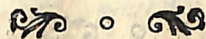
Ezek-



Ezekkel nem gyógyult bé a Haza-sébe; hallottál *Rakotzirol Borskairól* sat. mind addig ontottuk ezekkel a vért; míg *Palfi Karoli* szatmáron bekeséget nem szerettek, 's *Rakotzi* Munkatfról *Török Országra* nem izaladt. Látsd, minden nemzet ilyen nyomorúságokba élt külön, nézdmeg *Frantzia Orizágot Clovistól* fogva XIV. Lajosig, hol-a Haza nagygyai, elsőbe a magok Királyokkal, hadakoztak, 's magok közt verengeztek, mert *Varákat* bírtákmint nállunk *Zrinyiek Frangepaniak Rakotziak* sat. Visgáld *Spanyol Orizágot*, a *Morufok* és a hires *szid* idejében. Eredj *Angliába*, *Kromveltül* fogva fel *Cesarig*, a *Saxo* kig a *Daniai* vezérekig, kikáltal orizágok bíratotts, meg-fogod látni nyavalyájokat *Tekintsük Muszkoviat Voladomir* maradékaitól fogva, kik ezt belfő haborúkkal, pusztítottak, mélyet azutau a *Tatárok* alajok húztak, kiknek hatalmatól *Basflovitz* szabadította. Jöjj le ofzjan benne ami időnkig fogod látni, *Nagy Péter* alatt a *Nervai* verekedélt, melly. Házáját fojtogatta többekkel együta mai *Török* szaboruig

Hat egész *Imperiumot* *Olafz Orszagott* lattad é *Valaha* hoszszas békesfégebe? Tudod hogy nagy *Karolytül* fogva, a mi időnkig tük pihenni állottak meg néha, úgy ontottak

ma-



magokból szüntelen a vért, Emlékezz a *Gelfékre*. és *Gibellinusokra*, kik a *Tífzártság*, és *Római* szent szék közt, két részre hartzoltak szüntelen; jussanak eszedbe ezekkel együt a keresztes hadak.

Meny *Asiakra*, nézd meg a *Törököket Persakat*, mikor nyugosznak. és mikor nem ontyák a vért, örökös haborújokkal. *Kinat* a *Tatvok* fel dúllyák; *Indiat* pedig a-mennyi ellenfége eleitől fogva *Seszostris Semiramis* után (ha ezek nem mesék) reá üt, mind meg holdtattya. s, pusztitya. Nézzed már é földnek golyóbissát az özön víztől fogva, úgy szölván szokás szerint égni, emberi nemünknek vérevel ázni, mellynek fiai egymást, mintha önön testekkel kellett vólna nekik tápláttatni, *Tigrisek* modjára megszünes nélkül tépik szaggattyák. *Kitsoda* hát ollty vak merő, ki mondani méreszlené hogy az emberi természet nintsen meg romolva? Lehetetlen nem látni, hogy veszettfége lakik természetibe. *Mitsodák* az emberek? mik vagyunk, és *Kitsoda* az is kit köztünk böltsnek, igaznak, nagyerköltűnek tartunk? - - ne vizsgáljuk fokát a rozsz részt, mert majd nagyon el szomorodunk. *Tapasztolod*, hogy-az ember egymásnak ma jó baráttya, hólnap-ellenfége

fége üldözöje; ofztán ismét baráttya, a-mint azt hazna, ditsőffége, vagy gyönörűfége hozza magával; De fokízor úgy is történik a-mint észébe jut; vagy magát meg makatfittyá. Lásd, melly ditső erköltsnek kell hát lenni az álhatatofágnak! Vigasztallyuk magunkat azzal, hogy minnyájan tanálunk olyan embereket még is, kiket bár nem tudhattuk miért, de szerezünk, 's, velek nyájj askodunk, míg bennünket nem bántanak.

Azt mondam fellyebb, hogy özönviz után földülték az emberek lakó helyeiket; de mennyünk fellyebb, ha vólt é azontúl allandó bekeffég. Láttad *Kaint Abellel* hadat indítani, hol egész armada, tfak két Vezérből álhatott, mellyek közzül *Abel*, agyon üttetésével, egyik egészlen oda lett. Tovább juthat eszedbe, *Abrahannak* hadakozása a *Sodoma* béli Királyok idejébe.

Ez időbe iratik, hogy *Cledorlaomer* több királyokkal el jövének, és meg verék az *Óriafokát Asberóth Karnaimban*, és a *Zúzeusokat Hamban* és az *Emeusokat a Kirjathaim mezején* *Mof* I. Köny. XIV. Refz. 4. 5. Vers. *Abrahám* pedig *Hóba* mezején tartott ütközetet. Szintén olyan ütközetek lehettek ezek akkor mint a *Farfzali Pompéjus*, *César* alatt vólt. nem talál-

találhatok reá azomba, hogy azok az özön vizelött-élt, *Óriafok*, *Adamtól* mikent, és mélylik maradékába származtak, mivel úgy láttzik *wintha*-más féle emberi nemzet lett volna, mint a mienk, most már ezek egész Világon nem találhatnak.

Azt gondolod végre, hogy talán az Isten választot népének vólt szüntelen való bekeffége. Tudod hogy minek utánna, *Arad* a *Kinaneusok Királylya* *Mósest* meg verte, azután újra az *Izráeltül* meg veretett - s el pulzitatott *Mof*. IV. Könyv. XXI. Refz. 12. vers. Így jártak hasonló a *Midianitaknak* Királyi nev szerint *Evit*, *Rékem*, *Sur*, *Hur*, *Rébad* fat kiket *Finnas* weg viit *Mof*. IV. Könyv. XXX. Refze e *Tartományból* a *Sidók* embert, barmot, el-vittek, s, benne a *Várofokat* porrá égették

A *Bázán* béli *Og* névű királyt hasonlóul meg ölték, minden népével, egy ember sem maradt életben *Mof*. V. Könyv. III. Refz. 3. vbz. *Jerikó* Varosát le-kürtölték *Jof*. VI. Azomban *Abinak* Fiai *Sibárminal* meg verték az *Izráelitakat* erőssen, s Kiknek Szívek olyan lett mint a viz *Jofue* VII. De ellenben győzedelmeskedet *Jofue* is az *Emoreusok* ött

Kirá-



Kiráiyi ellen, hol a nap *Gibeonban*, es a Hold *Ajálón Völgyében*, a *Vérontásnak* meg állottak, *Olvasod*, hogy mikor az *Ellenség Jósue* előtt meg futamodot az ur. *batfata nag köveket az égből mind Azegáig és meg balának Mos. X. Réfz 11. 12. Vers.*

Nézd volt hát haborúja az Isten népének mellyet maga vezetett a *Pogányok* ellen. Tudod osztán ideb, *Dávid*, *Saul*, *Salamon* alatt a sok *Hadakat*, mellyeket a *sidóknak* viselni kellett. *Saul* meg verte az *Ammonitakat*, mikor, *Nábás* a *Jábos* *bélieknek* olly feltétellel ajánlot *Figyet* ha ki *badjúk szemeket* tolatni *Sám 1. Könyv. XI. 12. Vers.* Tovább a *Filisteusokkal* hartzolt-*Dávid* az *Ammonitákkal* verekedet, ki ellen *Fia* *Abfalon* szintén úgy pártot üt mint *IV. Henricus* ellen *Konradas* mert az illyes szokás eleitől fogva meg volt, tehát a-mi *Dávid* dal meg eset erészbe, a tizenkettődik százba *Henrikus* *Tsfázárral* ugyan az let, mert az emberek szerensétlenségei, minden időbe hasonlók magokhoz. *Tfak* úgy haborgot osztán a *Izráel Titus Vespasianusig* de a *Romaiak* alól buidosni indúltak e *Világra* széllyel, hol most, is nyomorognak mindenütt

Igy haborgot embéri nemünk *fegyvérvél* hát *eszével* gondolod é hogy *tudóffai* közt *egy-effég*



effég, vagy *nyugodalom* lett volna *valaha?* *Filosofiaba*, *Fisikaba*, *Törvénybe*, *Teologiaba*, *Okoskodtak* együt, mellyekkel szinte úgy haborogtak mint *Fegyverrel*. A *tudományokban*, még véghetelenebb ellenk ezések vannak, mint a *békeffégbe*, mellyek gyakorta *tfak* maga meg *hittség*, és *tfudáltatni* való *vagydásból* származnak *Mennyin* állittyák azt is hogy az ég a földől ennyire, amannyira van; ha egy malom követ *bátsátanál* alá, három *esztendeig* le nem érkezne; de *sokan* ennél *huszszorta* nagyobb *mezfszifégről* almodoznak. Azonban nem gondolnak *rea*, hogy azoknak a *köveknek*, mellyeket az Isten az *Emereusok* fejére *hajigált* sebessen le kelleit *jönnök* hogy *Jósue* *ellenfégét* *futtaba* agyon *verheifék* ha három *esztendeig* szállottak volna alá, nem kaptak volna *Emereusokat* azon helyen. A nap, *hóld* ott *hasonlóul* meg állottak. azonban *hifzik* nagy *Tudóffk*, hogy a nap nem *forog*, hanem a föld, *külömben* azt *kell-vala* *Jósuénak* *kiáltani*. *álly* meg föld.

Ne gondold hogy a régi *Filosofusok* is *tudományaikal*, *ertelmeikkel* mindenbe *egy-eztek* volna, *ök* is a *tiszta* *Filosofiaba*, *szin*, *tén* úgy *seregekre* *nevekre* *oloztak*, mint *mi* a *Vallásba* *Platonikusok*, *Akademikusok*, *Dialekti-*



lektikusok, Tzirenaikusok, Magarikusok Tzinnikusok Peripatetikusok, Epikurusok, Steikusok, Pittagorikusok voltak.

Ezeket pedig úgy vednállók, mint nálunk ha hallod Romai Catholicus Ó Hitő, Kalvinista, Lutheranus, Arianus, Kvaker, Sida Mahometanus, sat. azzal a kübömséggel mind azon által, hogy ezek az utolsók értelmeik, külömségek miatt, egy másból vért ontóttak, s közöttök fegyverrel, tüzzel, okoskodtak; de a *Filosofusok* soha nem hadakoztak, sem vérengyeztek magok közt azért, hogy egyik, a másikat értelmére, fegyverrel hajtsa, tsak ta nitottak rablás, vér ontás nélkül, és így, a kinek tettzet tanításaikat hallani el mehetett, a kinek nem, nem; - eröltetés semmibe nem volt.

Azt kérdezed honnam van, hogy az Afzonyok a-mi időnkben nem okoskodnak, a *Filosófiban* miért ne lehetne nekik is azt tudni, a mit meg tanulnának? ha régen a Görögöknél olly fok *Filosofus*nék lehettek kik többnek találtathatnak harmintznál, mi okon nem mais? A többi közt *Hippatuzia* olly mély, és nagy tudományra-ment, hogy a *Platonikusokat* nagy Házba tanító székéből oktata-
tameg



ta-meg jegyeztetik rólla, hogy az ideitébeélt Ferfi okolókat felül haladta. Ott láttál volna, egy nagy Házba, három, négy száz Ferfit hálgatni, s egy Afzszont felettekrántzos tekintettel papolni, be nevettséges formát kellett ennek a dolognak mutatni! tsudálkozom rajta, hogy ez a fok tanuló Ferjfi, a halgatót nevetés nélkül meg álhatta, bár hittékis, hogy az Afzszony náloknál okosabb.

Jegyezd meg, hogy akármennyit tudnának és tanulnának is Afzszonyaink; de soha a gyermek születést, öltöztetést, szolgállokkal szakátsokkal Dajkákkal, sűrű Afzszonyokkal való bánást. Ie nem verkezhetnék megokól; pedig a mély *Filosófia*, ézekközt a dolgok közt igen meg szokott higúlni. Nekem-ugyan úgy látzik, hogy az Afzszonyok egy szép szemet, magas, egyenes, jól-elrendelt termetett, rendes-ajakakat, akar részünkről, akar magok résziről, nem adnak *Platónak* minden *Filosófijajaért*. Eleget akartam volna már magam is tsak tsupa-észért, *Filosófiaért* szeret tetni Afzszonyainktól meg izzadtam neha ügyel-okoskodtam, mikor már hizelkedni kezdettem magamnak, hogy meg nyeretttettsupán az eszemtül, tsak meg szóllal mosolyogva: be-szép szemeidvannak mond, mind a-
szokta
C 2



zokba gyönyörködöm mióta beszélsz, éhol van a nagy planum - a boszszúságba el kellett magamat nevetnem, s így gondoltam tükön; ugyan gzenge ember-vagyók, hogy Afzszonoktól tüpán észért kívánok szerettetni. Azomban kertek ofztan gyakran, hogy beszéllyek, de mi okon? azért mert illik a szádnak mondták ha beszélsz. En ilyen Filozofiat leltem rézembről az Afzszonyoknál. Kik ezen okon mig ifiak nem Filozofalhatnak. Öregségébe pedig tudhattya é az ember azt, mit Ifúságának egész idejébe soha nem tanúlt? szeretikugyan hogy ne sértsem őket az ezet is, de úgy, ha azt szép szájjal magyarázzák; azonban mit vétettek véle természet ellen, ha a szépet a nem szépnél jobban kedvellik? Ha az Afzszonyok mind el kezdenének Filozofalni, nekünk Ferifiaknak mind meg kellene bolondúlni - mennyünk odéb.

Meg láttad fellyebb, hogy az emberi nemzet, semmi dolgába ellenkezések nélkül nem lehet, Erkölts, vallás, szokás, Törvény Bekeffég, ezer meg ezer hányattatások alá vannak a romlot emberi Természet miatt vettelve. Hidel e mellett, hogy nem emlithetem a Világon szönvedet nemzeteknek veszedelmeit ezeredik részebe is e-kis munkabat egész



egész Világunk haború, ellenkezés égés, vélekedés, változó okoskodás fat. Ki izamlálatná elő-véres történeteit.

Leg nagyobb szomorúságunkra lehet az hogy a leg nagyobb erköltfü, böltseffégü emberfégü embereknek is némelly dolgokba, gyermeki gyengeségeik vannak, hát nintfen már semminémü mód e földnek színén, mellyel az ember, mindenféle nevettséges gyengefégétől, magát meg szabadithatná? Ha Pitagorasnak okoskodásait olvasod, álméikodnod-kell nagy lelkén, de mikor arra jut, hol a kutyát-meg tiltya verni, mivel mond, ballya egy meg balt bárátyanak lelke kiált ki belöle. El kell magadat a nagy emberen nevetni. Ki-vólt Plato mikor józanül okoskodott, 's ki vólt akkor mikor tífudákat tsinált természetbe Ted hozzá kogy nevetni sem akart soha. Zénonnak egekre hat elméje: de ellenben az éhezésbe fokot tartot, 's fötett soha nem evett. Hadjuk el ezeket, és vallyuk meg, hogy valamint a Természetnek egy része-ganéj, rothadás, más része kieffég, újulás, ugy az embernek is fele erő, fele gyengefég; szerentseffek még azok, kik mint nem tífupa alafonságok, kififinségeikbe néhá neha, nagyfágot is mutathatnak



Hagyuk el Európát hol Vallás, tudomány az embereket, vadfágokból ki vették, és menyünk me zszebb részkre azt az ember fajt vizgálni, melyből vagyunk. Nem tudod majd ha Könyveket-hullasé: vagy tsudálkoz, latván Istenednek okos Teremtéseit, a leg tsudálatosabb tévelgyéleknek, leg Oito bább bünöknek rabúl adattatni. Mennyünk rend szerint rajtok.

India. Eréztébe Világunknak mint már fellyebb mondtam négy nevezetes részre oszlott a-vallás, mellyeken kívül, több apró tsupán bálvá yozó sectak, nyóltzvan félek találatnak *Malebarnak* lakosi a tehenet mint Istent tisztelik, kik közt *Afszszonyok* Férfiak mezitelen járnak, áldoznak *Ordögnek* Istennek egyenlölül, és soha tehen húst nem esznek, mivel lteneket, vagy bálokat megenni nem lehet.

A *Koromandelitak* hiszik. hogy babonázások által, az ördögökkel társalkodnak, melymesterséget szorgalmatosan üznek *Golkonba* a *Házasság* irant semmi Atya hiságot nem tekintenek, testvér, testvérral házafodik *Peguaba* közönséges dolog, hogy a házafok egymástól, ha nekik tettzik el vállyanak *Araka nba* pedig



pedig a király-mindég a leg idősebb testvér húgat vétzi-el, hogy Jobbágy vérbe ne Házafodjon. *Siamba* a ki gyermekét nem tarthatya, el viszi, erdőre, mezőre, s' otthadja veszni, melly dolog nállok közönséges. Azon kívül hiszik, hogy a meg holt emberek lelkek, élő állatokba, lóba, kutyába sat. bújnak, mellyre nézve élő állatból nem ölnek, sem észnek, felvén hogy apjokat vagy Anyókat meg ne egyék.

Kinába a kik *Confutius* Vallásán vannak mint a *Tsászár* es udvara, az egy Istent imádják, e többi nép bálványozó; és a lélekeknek bujdosását hasonlölül hiszik, mint a *Siámizak* *Japponiaba* Az Atyák, gyermekeiknek, Felelégeiknek életekkel parantfolhatnak. Egy Vallásba a Mennyei lelkek tisztelik, másba *Xaka* és *Fotok* nevü bálvánt imádnak; har madikba a Világot, örökké valónak hiszik, és a lélek bujdosását meg vetik mint tévelgyélt, nem tartanak külömben semmi féle templomot, Sem közönséges Istent szolgálato E Vallásnak neve *Confutius* származott e Tartományra. *Iffónak* lakosi Istent nem ismernek, a napnak áldoznak, és a Hóldnak mellyeket az emberek jól tévőjöknek néznek A *Kándiaiak* Istent, Ördögöt, napot, Hóldat



dat, edjüt imádnak. Bornoiába a lakofok egy Örköke való Istennek, e Világ Attyának áldoznak, és semmi féle bálvánt nem szenyvednek; türehető tévelygés a többi közt. *Zazarába az Arabfők* mezitelen járnak és ám bár-Mahometanufok, semmi moskefok, az az-
 Templomok nints sem közönséges Isteni tiszteltek *Napkeleti Afrikába, a Beneni Szeretfe-
 nek, egy Teremtő Isten ismérnek, kít imua-
 zerialifnak* mindenhatónak tartanak; de azért semmi közönséges tisztelgetet nem adnak neki; hanem az ördökgöknöknek áldoznak, hogy ne ártson nekik, azt talán azon okból tselekszik mivel elhitték, hogy az Isten. ugy is rofzat már nem tfinál, tehát neki nem szükség áldozni E nép ha fejedelmek meg hal, emberrel áldoznak Emlekezetinek. *Kafreibe a Nép* minden Isteni isméret, és Vallas nélkül tévelyeg egy helyből mába, a fővenyes pufpufztába. *Hattentök.* Lelkeknek halhatatlanságát hiszik egy Terem őt is tartanak, de nem tisztelik, és azt sem állittyák hogy a Jó sagos tselekedeteknek, jövendőbe jutalmok, as a gonoszoknak büntetések lenne. Azonba a nagyon Vén embereket, s. olyakat Kik már nem dolgozhatnak, el hadják-éhel veszni, vagy magok-elküldik a föld színéről. *Kawadának* lakofi pedig Afrikába a Teremtőt hiszik,



szik, a léleknek halhatatlanságával együtt, hozzá téven ezekhez, hogy az Isten a jokat jutalmazni, és a gonoszokat büntetni fogja. *Lufianak Floridának* vad emberei, tfak a napot imádják, mellynek, emberekkel áldoznak, kiknek osztán húsát magok is enni szokták ezt tselekszik a *Karabiatok* is. A *Peruviaiak* Amerikába ha Fejedelmek meg hal, el Szokták véle temetni leg szeb-két ágyafát; különben olyan emberek nagy részent, kiknek belső tsendeffégek sem élet, sem halál, sem szerentse, sem Szerentsetlenség, sem jutalom, ajándék, sem fenyegetés nem haborithattyák meg, gazdagságot rangot, meg vetnek, s, tfak napról napra kivannak éini. Bálványozók, Velik azonba, hogy a Világ egyszer, tüzzel-el fog múlni. Kunyhokba laknak mint a tzigányok barmaikkal együtt, hol árpa lisztből süttöt marókákkal élnek. A *Leánt* míg szüz nem betsüllik, Azért egyik sem kíván szüzet feleségül venni. A *Guianiak* mind szabadon élnek, és úgy, választják magok köze Vezéreiket, hol nints sem Úr, sem parafzt sem király, Mezitelen járnak, halottaikat meg égetik hadakoznak s. a rabot mit fognak meg ézik. Az *Azfszonyok* fülökbe, orrokba. fuggököket hordonak, Vadásznak Halásznak lat. A *Bresilitok* hasonlóúl élnek, éppen-mint a *Giauiak.* Elég



Elég volt már ezeket nézni *Afiába Afrikába, Amerikába*, Mit gondollyon az ember nagy neméről, és e Világnak sorfáról, mikor ilyen embereket, Országokat lát e földön, mint a mellyeket elől számláltam, Ály meg most e Világnak középén, és mond meg nekem ha böits vagy, hogy *Küfoda a Teremtő és mifsada a teremés? Látod mivé lész az ember Revelatio nélkül.* Ha Biblia nem volna mi is-most vagy *Hotteutók*, vagy *Brafiliták* módjára élénk (a) talán. Ne mondja hát senki hogy szent Pál nem-Mennyei tudománt hirdet így tanítván: *imád a Teremtőt lélekben, és igazságban, szeressed, segítsed felebarátodat, legyenek jószágos tselekedeteid, vedelmezd az artatlant,*
 „ adakoz a szegényeknek: ismérj meg az igazat
 „ zat josáért várj jot a jó Itentül, gonolért büntetést dítserjed Teremtődnek hatalmát,
 „ dolgoz élélmédre; de ne fővényül sem mint ragadozó: ne botránkoztas senkit,
 „ ély azonban mindennel annak idejében valami testedet táplálja. Legy szeléd, igaz,
 „ jó, artatlan szorgalmatos Itenfélő: egy szóval légy ember. s Isten által magadba
 „ kívány boldogulni

Vala-

(a) Pál nev alatt értem az Ujj Testamton tanítását.



Volamit akartok hogy az emberek tselekedjének ti véletek, azont tselekedjétek tiis ozokkal *Mat. VII 12. A ki mindent meg észik megne utállya azt, a ki nem észik meg mindent és ne kárboztaffa az aki-mindent meg észik, azt, aki mindent meg nem észik. A ki egy napot másnál betsülletefetének állit az Urert tselekfszi, a ki pedig nem fellyebb betsül egyet másnál! az is az urert tselekfszi. Aki észik az Urert észik a ki nem észik az urert nem észik Rom. XIV. Refsz. 5. 6. Vers. semmivel ne tartozzatok senkinek Hanem hogy egymást szerezsetek, mert a ki ezt tselekfszi a törvént be töllötte Pal, Rom, XIII. Réfsz. 8. Ki mehetet végere az Urakarattyának, ki-volt neki tanáttsossa Rom. XI. Refsz. 34. V.*

Látod mint illik ezt nekünk szent Pállal el mondani e nagy Világ Zürzavarába. Mi tudjuk hogy a balalból által vitetünk, az életre, mert szeretytyük ami Atyánk fiatt sat. 1. Jan 3. 14. 15. 18. Vers. A Leleknek gyümöltse a szzeretet, Öröm, békeffég, bekefféges türes, kegyelmesség, jószág, Hit, alázatosffág, mértékletesség Galat. Ve Refsz. 14. 15. 22. v. Látod é szent Pál mifsoda dolgokba határozza a léleknek gyümöltseit. jó ezekhez tartani az embernek magát Végre így izóll Pál a kereszttyének-

tyéneknek. — Kolos. I. 20. Hogy az ő keresz-
tének vére által békéltetne meg mindeneket, ő
magával, ő általa mondom, mind a kik a földön
mind a kik a Mennyekben vannak Jtt Ki van
az egész keresztyénységnek titka magyarázva a
Váltság által, Lásd meg ezt is a sok többi Val-
lások után.

Ha meg nézed az Evangyéliomi tanítást,
olylan józan erkölcsi dolgokat, Törvényeket
és tudományokat találsz benne; hogy ha sült Po-
gányoktól vólnának is mind azok meg iratva,
követni, és tisztelni kellene azokat, ha kü-
lönben mint becsületes ember-akarnál élni,
mellyre idveffégednek reménsége nélkül is
köteleztetel, mert arra tsak nehéz magadat el-
tökélleni, hogy gaz ember légy.

El is követték azt a Pogányok, mert
szinte úgy gyekeztek az igazságot ismérni,
mint mi, melly igyekezet munkájiból ki tett-
zik. Zénon így tanít, valamit, a józan okosko-
das javát, tselekedni kell mint kötelefféget t-i szü-
leit tisztelni, atyafiát, bazáját szeretni, hara-
tival tarsalkodni. Ellenben a gonoszt meg kell
vetni, t-i mint a Felebaratnak gyűlölést. Ha-
záknak, szüléknek nem tiszteletit. Diogenes Laer-
cius II. Könyv. 142. Pag.

Con.

Confutius így ír: Ismérd meg-ajótételemet viszo-
noztot jó tétémennyel és soha-ne boszszúlljad maga-
dat. Diog. Laert. III. Köny 184 pag. Nem így
szol é Maté V. Rész 39. Vers. En pedig azt
mondom uektek, hogy a gonosznak ne álljatok
ellene gonoszsággal. Confutius is monda tsak
azt tselekedjed másnak mindég, amit magadnak
kivánsz, nem léssz több törvényre szükséged.
pag 176. Nem ezt monda é szent Pál is. To-
vabb nem tsudálhatod. Epietetes mikor mond.
A Vallásnak ereje az Istennek igaz tiszteleti-
ből el kirül binni kell, hogy e Világot igazsággal
igazgattya kinek gondviselésére és rendelé-
seire kel az embernek magat Zörgölköds nél-
kül botsátani, el bivén, hogy valami véladmeg
esik, mind a leg felsőbb báttséffégek végezése-
ből jön Diog. Laert III K. 84. Pag. Nézd
meg mit mond szent Pál Rom II. 36. Vers. hol-
ligy kiált fel: mert ő tölle ő általa, és ő benne
vegynak - mindenek, Néki légyen ditséffégg mind ő-
rökké Amen

J E G Y Z É S

A melly dolgokat elől hordottam, a po-
gányokról, és keresztyén haborukról, mind
igazán láthatod azokat a Könyvekbe mellyek-
nek



nek neveit ide-tévezem hogy azt ne mondja Valaki ; tñak gondolok 's irok,

Geographie Historique Ecclesiastique & Civile par VAISETE a Paris avec Approbation & Privilege du Roi.

Histoire Generale, & Ancienne, par Milot. Geographie par Jaquet.

Essai sur-les Moeurs par Valtair ; de ezen-kivül s az Könyvbe is olvashatod azokat a nagyvizfontaságokat és a pogányok fel tet bálványozásait.

GONDOLAT E VILÁGRÓL

Valamit a keseredet szívnek érzese és a magaba el részegedet gyönyörüségnek kedves tüzei meg kaphatnak : akar mosolygásra, akar Könyhullatásra fakadjon ki, mind nyögés. seholy-ints édesfleg keserüség nélkül, és mindenkor fájdalomnak kell szülni az örömet vagy örömmek fajzani akinokat ; olly hiv igaz Férfiú, mostkedves élete párjának ölebe izedegeti gyönyörüségeit, ki annak vagy

hala-



halálával, vagy hívfégtelensegével, nyájasságá egeiből, majd poklokra verettetik. Kegyetlen történeteink barátinktól meg fosztanak, általok javaink el raboltathatnak, egéffégünk-ből nyavalyánk buzog ki, a gyönyörüségekkel való elés pedig, maga el fogyaszt, s lankaszt bennünket. — Keserves Természet! Ki magyarázhatatlan romlottság! te - ki szüntelen kívánsz-de soha abba, mellyel bírsz, tellyes meg elégedest-nem talátsz, ki új új vágyódásokra ragattatol, és hogy ha a Világot bírnád, több Világoknak birodalmáért sohajtanál, miért nem nyugszol! Hová helyeztették az örök vezérek kívánságainknak határit? hol leljük fel azokat a földön, hol szüntelen lehelvén életünket, mindenkor szomjúhozzuk az örömet, mellyet a mibe el nyertünk, ott meg is untunk

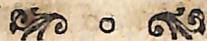
Nézzed a Földnek lakosait, nézd-mit tselekesznek ez ember hangyák-itt, a Teremtésnek homok dombján, hol egymáson pefegnek. Mibe keresitek a nagyságot Világnak ofromlói, ti, kik régen azon uralkodni kíván tatok. Sandor, César, Cirus fat. Mikor e Világnak örök Istene, emberi Nemünket büneinek sárjába bubrekolni látta el fordult tölle, a könséges gonoszfág nehéz fellegekre gyült felettünk, és el rekesztetett általa igazság, védelem e földtől, mind ég, mind föld magokra maradtak

tak



tak. Az emberi dühösség ekkor, meg gyujtja láklyáját a fetettségbe, lármát fuj, és száz nemzetségeket kiált öszve fegyverre, hogy e földnek színét szaggssa. Fel gyujtja e Világot, mellynek tüzénel egyedül melegszik azonba halandó társainak ki ontot vérekből, tsinál magának Feredőt hol bűnét mossa, truttzát kijabalván-az egekre, Istene igasságának királyi széki ellen. Ég a Világ, az emberi nemzetnek fele gyilkossá, fele haldokló áldozatá lett, az egek pedig halgatnak, borongnak.

Ki, és mi tselekszi ezeket? a ditsőffégnek, uralkodásnak szomjú kívánfága! mitfoda hát a ditsőffég? az é hogy egy ember lakó helyének, az egész Világot el foglalja, mellynek királyi széki ezer nemzetségnék öszve szaggatott tagjaikból emelkedjen leg nagyobb magasságra, és leg közelebb az egekhez-hol az igazflágnak boszszuló tüzei szoktak mendörögni. Ditsőffég é olly Tronufon ülni, mellynek kajai az egész emberi természetnek jajgató nyögésein, és az Isten boszszú álló igasságának tüzes sellegein ingadozik. Ezt nevezzük e nagyságnak? Nem-tfak lélekbe és igaz emberiségbe lehet valóságos nagyság. Egy Méltóságos gyilkos, és nagyságos Tol-
vaj



vaj ezer Trónusnak tettejére ül is, alatsónság marad. Tlak nagy pótzon van, de kifiny, mert a leg alább süllyett mélységbe fel emeltetett torony, mindenkor nagyobb léfz a leg magosabb Hegynek bértznék tetejére helyeztetet tsüröknél, vagy bótnál

Fel ülnek, *Sandor Babilonba César* Rómába a Világnak Fejére; de az ember vérből, gyilkossággal ki fatsart bolondító gyönyörüségnék itala; el ünnya dühöségeket részegíteni. Meg rúgja őket avak szerentse 's el fordul. Fegyverekkel öszve vert ditsőffégek ki repül kariaik közzül: Ekkor a rabbatett Természet iantzait széllyel szagatván magarul, meg öli gyilkosait. Illyen tsúdákra van teremtve a Természet, mellyet az ember fene vadak, fokízor öszve omlásba hoznak, hol vér szopó kevélységeket alá s fel vezetgetik, míg a vert igasságtól meg nem öletnek, oh, ha szomjúhozzátok a ditsőfféget, ne keressétek azt véres prédákba mint Tigrisek, hanem igasságba, emberiségbe, és békeiségbe. De nem arról tettek szót, hogy az igaz ditsőfféget meg szerezzék, hanem hogy a hamissat el rabolhassák, érje bár egész emberi nemzetünk véré.

Ha az emberek Egeinknek Atyai intéseket halgatták volna, mitfoda écs dolog léfz-
D
vára



vala, a tündes békefűnek ölébe, egymásnak karjai közt örülni, nyájaskodni, Hiv társaságokba élni, mezőket plántálni; kies patakok mellett pasiton, ligetes erdőknek arnyékába kedveséggel mulatni, a Világnak Jól tévő Atyát hála adással tisztelni. A magas bértzek arnyéka alatt, mellyeknek repedezett kösziklajiból, Zugogo patakok futnak a viragokkal be fedett mezőkre alá, lehetett volna inkább Liliom koszórókat füzünk, mint kies lapályokat, vér ontas helyének valasztanunk! Ngugodalom, bekeség, szeretet, nyajasság, könnyű munka, 's édes reménségek táplálták volna az embereknek fiait. Fáradt sziveinket barátinknak, szerelmeseinknek ölekbe éltettük volna újjító érzésekkel. Minden törvény bírák Atyák; minden uralkodók, vezedmező Angyakok lettek volna. Ah! ha kéntelenek lettek volna, a győzedelmesek birodalmoknak nagyságát, igaz emberi kötelelségeiknek végbe vihetőségéhez szabni, be fokan szorúlnak vala közülök egy falura, és talán még többen köldös botra. De nem zép napba keressük a szép időket, hanem villámások, és menydörgések között futosunk utánnok

Ha a Halandók Világi életeknek ditsősége miatt magokat tüzre, fegyverre hán-
ták



ták, mit tselekedtek lelkeknek meg tartásaért, ah! szerentfétlen, és örökre rettenetes esett, mellybe az ember vakúlván Istenét 's annak törvényeit el vesztette! be borúltak a magos egek; A tudatlanságnak vastag büne reá dült a már csak szikrákba élő igazságra, A bődögságnak, méltóságnak, bolond módon fel vett kívánságai, irigységgel, dühösséggel kevervén el magokat meg fojtották terhek alatt a természetet is. látták e Világnak roppant alkottattatását, érezték szivekbe az uralkodó hatalmat, még is ezer nemzetek borultak Földre, a föld színén mázso barmokelőtt, hogy azokat mint Isteneket imádják! hová lett az ember mikor predáját, eledelét, Istenévé tette? Nem volt már világosság a földön, melly a mély tudatlanságnak éjjelét el törölkötte volna. Természetbe, Istenbe el vesztette törvényét az ember Világ, tehát égni, égetni dálni, 's, ölettetni kellett neki. ki bujdosot a Természet magából. A vezér, és fő nélkül maradt emberi Nem, el bódúlva magára rohan, s önnön testét szaggatva, veres ajandékot küld Istenének, kinek engesztelődésére, maga fiaival áldozott. A dühösségekbe, Hitekbe meg részegült emberek így szaggatták ki sziveket kebelekből, mellynek dara-
bjait,

bjait, midőn magok már haldoklottak, kegyetlen títeneiknek eledelül oda hánták. E, nem elég volt még gyalázattyára a földek, és káromlására az egeknek; tovább tántorodott az emberi el reszegedet okoskodás, s leg méjjebb fertelmességébe dült. Meg úna vezetttségéből származott veszedelmeit szenvedni; nyögöt a gonosz eszközök alatt, mert minden emberiséget ki tiltott magából csak azt nem vihette végbe, hogy ha szaggattott fájdalmat ne érezzen. Így gonosz lelkekhez fordul, kiktől szenyvedéscit hitte származni; és noha ördögök úgymond; de imádni, tisztelni kell őket áldozatokkal, hogy Fegyvereikkel ne ártanak. Felibe emelték az ördögöt az Isteni hatalomnak. Igazság helyet hamisságot, jó helyet gonoszt, Teremtő helyet Teremtett dolgokat imádtak azok, kiket az igaz Isten egyedül teremtett, hogy lelkének, Törvényének világánál járjanak. Illyen Pokollal borítatott bé a föld, hol sok ideig a világ egészlen meg halva feküdni láttatott. Mitfoda predája lett az ember magának.

Végre az Isten ditsőffégének magas egei derülni indúlnak; kegyelmének sűgára ki terjeszkedik a pokolba, 's halálba nyögő emberi

emberi nemzetre melly kezeit fel emelvén fegedelemért kiált. A sokáig csak üszökös hamvába fűtölgöt Termézetnek fáklája gerjedni kezd igazságával. Meg rázkodik a teremtésnek nagysága. Ki Terjeszti az ég karjait, és világgóllágának menköveivel, a fetettségét által vervén, fel nyitl kebeléből ditsőffégét ki adja.

Az igazságnak arany lántza ekkor le nyúlik, s öszve kaptóllya a mélyféget a magassággal. El kezdik a veszedelemben nyögő emberek, véres sebeiket tapogatni, s az élő igazságnak balsamomat reá hinteni. Így hozatik bé ejszakává lett világunkra ímet az el vesztett igazságnak napja! Így vezetett a Termézet magához, melyet lehelvén el feleítettünk volt. ah, bár meg szabadulhatnánk egészen a veszedelmektől, de nem törölthetet el minden jaj. Szerentfellek vagyunk mégis, hogy öly idöket élünk, hol az igazság, az hamisságtól különböztethetik!

Mitfoda a testi ember? mitfoda a világgifág? nem lehetünk é lelkünknek nemes tulajdonosságával kitsny sorsba bóldogok? avagy a belfő infégek gyötrelmek, és bűnök ditsőffégekké, szerentfélévé, és jósfagos tfele-



kedetekké lehetnek é beunünk, ha Tes-
tünket arannyal, bársonnyal öltöztettük?
Soha igaz emberi érdemek nélkül, nints i-
gaz emberi méltóság, sem nyugodalom. Vef-
sük meg a vakító Fényt, s. betűfűyük t'fak
a valóságot. Te, kinek a fors, délbe is
t'fillagokat hordoztat mejjeden, ne hidd, ho-
gy fényes nyomoruságodtúl vakitassam, és
Téged többnek vegyelek magadnál! A Ter-
mészettől mindnyájan halálravagunk íteltetve,
és az onkivül e Világnak lakofai között min-
den embernek, bár ezer Tronuson üllyékis;
e - van homlokára írva: *Alatonság. Méltóság*
e két tulajdonságnak mindenikéből kell venni,
mind azoknak, kik Anyától származnak;
minden embert e két dologba kell esmérned.
Ha méltósággal bírsz, van alatonságod is,
mert ezek, egyik a másik nélkül, mint
az élő test lélek nélkül úgy nem lehetnek.

Jobb lenne talán a Világnak ha-
szontalanságait meg vetni; dühösségét,
irigységét, gazdagságát, gyermekfégté-
veszedelmét, fel fuvalkodását, melyek
emberi nemünk vífelt d'lgainak felét tézrik
t'fak óldalról nézni? Nem lehet, mert va-
lameddig a szívnek, keserves, és édes ér-
zései a Természetben meg maradnak, soha

egy



egy lélek is azok közt fetrengvén, e Testben
tökéletesen szabad nem lehet. Gyermekfé-
geinknek Fájdalmihoz, és gyönyörűfégei-
hez vagyunk lántzolva. Ezek közt kell ha-
lálra verettünk. Rejtsd el nagy lelketet ha-
van; szomorogj véle magánosan az emberek
veszedelmein; azonban látván a közön éges
meg igazulásnak lehetetlenségét, had poklot
Pokolnak lenni: Sijes Paraditson felé: Ne-
veff a nevetökkel; halgas a halgatókkal;
mert e minden Böltseffég.

J E G Y Z É S.

Ha találtatna olyan régi szokasú Ferentz
Diák uram ki e világról tett gondolat
felől hajdani szokás szerint azt mandaná: *No
mi már ez, minek már úgy fel tekerni a dolgot?
semmifem. sat. tehát annak Felelek: a régi
tudatlansághoz szokot, de még is tudom
ánnyal kenyekedni kívánó együgyük min-
den újság ellen zugolódnak, félvén attúl,
hogy ki ne fordítállanak az által kitsiny va-*

D 4

gyon-



gyonkaikból. Az ilyen irás módja mint látod e világi goddolatba Europai *Anglus Frantzia Német, Belga tudósainknál* régen dítfertetik, és gyakoroltatik. Olvasd. *Derelinkurt* a régi *Frantzia Hugonotáknál* Frantziául (mert Magyar fordítását irásba láttam, de az álom) Olvasd a halhatatlan *Jungot Pöpet Lucanust* fat. Meg látod majd az irás módját mitfoda, Még Magyarul a mint szokták mondani *Profanus* irók nem is vóltak. *Hallerbul* ki *Telemakhust* fordította és *Gyöngyösből* ál a világ. A többi szent Irás módja vólt, melyeket a *Reformatus* Papoktúl tanúltunk; de mi világi irók a szerint nem mehetünk. Hyjába ajánlod nekünk régi áhitatos Magyarfágotat és pedigetlen boggyodat, hogy az *Ur Isten ö szent Felsege* hasonló képpen, nem külömben *Adámot első Atyánkat* a *Paradísomb* helyezettte melyre nézve ahoz képpest támasztá neki az *Evát* az ö *Felsegét* az ö melly álmában, az ö öldala ifontyából, hasonló képpen, miis a kigy elmetek leányat *Isten e mai szent napra* fel virasztván a mi fiunknak kerni jöttünk, ahoz képpest a szeretetének lántzával, melyre való nezeue való egybe szerkeztetések iránt, hogy miis ö szent Felsegének bálákat adassunk, mint szintén *Rebeka* a kútnál fat. Mi ugyan itt meg-

nem



nem állunk a magyarfágban. Azért hogy te az erősebb dolgokat nem birhatod, nem következik, hogy mások se birják. Kivánhattya é a böltöbe fekvő kis Gyermekek ki tejjel él, hogy a nagy emberek se egyenek Te héz húst, mivel az ö gyomra még azt nem emésztheti? Hát te kívánhatodé, hogy egész világ a te el felejtett, es név, hir nélkül élő semmifégedhez szabja dolgait. Mitfoda Magyar Irokat kövellünk hát inkább, mint az *Anglusokat*, és *Frantziákat*? — *Markalst*, *Argeliust*, *Almos Könyvet*, mert a többi Magyar Könyv, mind szent Irás magyarázója, vagy lelki dolgok, melyekbe világifág, Poetafág nintsen. Azonba azoknak a *Predikazióknak* belső irásoknak módjához, szép Magyarfághoz is lehetne szollani fokat; de nem megyek oda; Tisztellyük á szent dolgoknak együgyűégeket, hol nem lehet szóval bújalkodni, és embert se szóllunk meg: vagyon monda: *Ne rágalmazd a te Atyád Fiai*.

Ha már a belső irokat, külfő dolgokkal nem követhettyük, lássuk némej Magyar Poétainknak munkáikat, 's, épüllünk belőlök. Hádjuk meg *Gyöngyösfinek* dítös-féget, ki gyönyörű Poéta. *Kobári* ki fogfágában irt, hasonlólul tiszteletet érdemel.

Zrinyi örök emlékezetünket meg nyerte e gyenlőül. Tinódi is sokat ér, ki a régi Magyaroknak nótáját szedte versekbe. De többen is vannak még ezek után. Thóldi Miklósba^c mellyet Ilosvai irt, olvashad e köv etkezendő verseket. Alá függesztette fejét nagy bárnatban. Mert egy pénze is nintsüres tarfolyába; Tebén vagó hidhoz mégyen koplalásba, Hogy májjat kaphasson olákkodik magában. Pokol fene Bika szarvon kötve vala. Kit akkor Mészáros vágni akar vala Bika rugaszkodván kötél szakad vala. Thódi Miklós látván Bika után fut vala. Hamar hogy el éré farkon meg rogadá. A farkánál fogva Mészárszékhez voná. Miklósnak akkoron sok máj adatott vala. Ennek az Ilosvai nevü Poétának, nem tudom mibül fűzzünk kofzorút. Egy jóra intő Tsengetyü nevü könyvet is irt valaki, hol a 6. 7dik. leveleken így versel: Inkább hidj fel zendült Tenger habjának. Hétyszer törbe egett mezők rókáinak 'Es a Vadon Erdők mérges kigyoinak. Hogy sem meg dühödt ebek fogainak. Nem láde melly sokan okádják lelkeket, Akarván ajonnan venni lélekzetet. Hatalmas erős mondások! Tankrédusba 9. lén Nem javallom gazdagfágot kik néztek. Személyben sok válogást teszték. Jegy ruhának valakik tsak örültök.

Igaz

Igaz szeretetnek de nem engedtek. Argirus 32, 38. lev. Drága szép ékes kert ott a Várban vala, szép ékes folyó viz ott a kertben vala Fénylik a középén a Vénus Temploma A Leánynak szeme könybe forog vala, Argirus is rajta úgy kesereg vala. Szép ékes beszéddel néki szól vala, Majd meg mondom okát szivem halgas reá. Filostenes 23 level. Hermias: Nem is gyógyúlhat ő mas orvasságától, Hanem Felsegédnek a Patikájától Attól pedig a melly maradt az Annyától Ezt a szepet pedig Florentinának mondja Hermias. E munkának írója, ki fok szép, s jó verset is tsnált, ajánló levelének végén Ambrús Gábortól így bútsúzik: Ellyen nemzetes jó Uram kigyelmed, sok boldog időkre szerentfés virágzó jó egeffégen, kegyesen mind addig, miglen nagy örömmel az Isten színének dűffőségére érkezik. Szép dolog szép, az illyen Istenes kívánság, de egy Poéta más képpen is kívánhat jót. Apollonius 14. lev. Kevés idő múlva ékes musikalást a Leány meg tanúlta; Hervadoz ereje, mert ő indulatit ékes Vénus fel dúlta. Nem tud hová lenni, mivel erőtlenség erejét felül múltta. A Heptalogus 71 lev. Ha gonosz bir van rólad, hogy barátoddal inderkedj, Esmerőddel perlekedj, magad illyektől ólyad.

talán



talán Olvasó, hogy t'fupa beszéddel Cato, irta-
eként ezeket. A Tekozló Fiú Históriajába
3dek levele: Néked mindenek felett kell t'fak
terített Asztal. Ejjel is leg gyokortább álmodo-
zol azzal. Fel hajtod a Selleget ébbomra is bol-
val. A két szemel mindenkor t'fak pohárban
kandal. Troja ve zedelne 8. 11. lev. Vitéz
Hektor jó Lovát farkanyrúzza; Görögök után
a népet inditá. Nyereséggel Trojába bé inditá,
Azon közben nagy segítség juta. Mert Görög
Országból egy vitez juta. Vitez Achillefnek e
Fia vala, Neptolémusnak kit hívjákvala. Szent
Judit Aszszony Históriajában 8. Aethusa. Al-
ly meg jó Aszszonykám mitfoda állat vagy.
Látom szépségedet felette igen nagy. A miben
jársz ebből semmit is el ne badj- Judit: Sidó
Aszszony Vagyok, most azoktól futok sat.

Itéllyétek meg már Ferentz Deákék, hogy
mitfoda szép régi Magyar vesek lehetnek, az
elő számlált könyvekbe, mellyeket több ol-
lyakkal, Hazánkba árúlnak, vesznek és ny-
omtatnak Tegyük hozzá ezekhez a mai mag-
gyarfégot had tessék ki a külömbfé. Ezek
még is türhető Magyar könyvek, de Mar-
kalfot hogy ki nyomtatták, azon nem gyö-
zők eleget t'fudálkozni. Ez a könyv tele van
Otsmányfággal. Soha az Orlobafágot na-
gyobb részegségébe nem láttam, mint e mun-
kába.



kába. Olvasd mint beszélgetnek Salamon
Markalf együt.

Salamon A szívnek bővségéből szólla a szájj.

Markalf. Az hának teli vóltából trombitál a
feg.

Salamon. Igen illik a Fegyver az én óldalamra.

Markalf. Igen illik az én kertem mellé a ra-
kás fa.

Salamon. Minden ösvények egy útra tartanak

Markalf. Minden erek egy fegre mennék.

Salamon. Elég vólna énnékem a mérték sze-
rint való tisztesség, t'fak az ur Isten e
Világot vetette vólna én nekem birodal-
mam alá.

Markalf. Nem adnak az eb kölyköknek
annyt, amenyt hizelkedik a Farka. Mit-
foda nyavalyás mondások ezek, mind egy
mind más részről. Salamon. Mikor az ember
rág, akkor nem beszélhet.

Markalf. Mikor az eb énekel akkor ő sem
ugathat.

Salamon. Az Istentelen ember fél, és retteg
ha fenki nem üzi is.

Markalf. Mikor fut a Ketske, akkor fejrlik
a feggi.

El kell magadat nevetni a boszszúság-
ba, 's, szánakozásba ezen alatsón tudat-
lanfégon, melly a nyomtatásnak gyalázatiára
van



van; régen még is meg engedték ki nyomtat-
tatását. Fogadom, hogy ha most ilyen mun-
kát küldenék a *Censornak* majd azt üzenné:
Vágassak eret hamar magamon. A mellyeket
pedig itt fel jegyzettem, ezek még a tisztellég
sebb mondásokból valók; a többit lehetet-
len vólt ki írnom rütszágok miatt; ezek iránt
is követni kell az olvasót. De mivel már
nyomtatásba van olly régtől fogva e munka,
csak meg lehet említeni, hogy lássuk miket
szennyvedtek meg ez előtt.

Az elől járó beszédbe mégis ajánlást
tészzen nem tudom kitfoda, hogy ezekből a
Markalf trefas és szép beszédeiből okos
koddjunk, és mint a Méhek, a rosz fürül is
édest szijjunk. Tartotta volna meg a barátom
magának ez ajánlást. A teli hasznak trombitás
allyárúl nem jó mézet szedni; sem onnan, hol
a ketske futtába féjérlik. Ezekről a Virágok-
ról ugyan nehéz lenne akármí féle érte-
lembe való méhnek is e Világon édefféget
Szinni, lásd végre mit mivel az emberi fors,
tudálkoz ofztán 's, neves, mérvén a meszszí-
féget *Plató*, és *Markalf* közt.



